

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 8 (21)

Суми – 2018

**SECTION 10
JUDICIARY; LAW ENFORCEMENT AGENCIES;
PROSECUTOR AND LEGAL OFFICE**

**СЕКЦІЯ 10
СУДОУСТРІЙ; ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ;
ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА**

**ЗАХИСТ ПРОКУРОРОМ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОЗА МЕЖАМИ
КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ПРОБЛЕМАТИКА ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА**

Сухонос Віктор Володимирович
*доктор юридичних наук, професор,
Голова Вченої Ради Навчально-наукового інституту права,,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін та
судочинства, Сумський державний університет*

У статті було досліджено зміст повноважень прокурора по захисту прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, об'єкт і предмет його діяльності у цьому напрямку. Сьогодні, коли функції прокурора катастрофічно зменшуються, захист дітей і профілактика злочинів вчинених ними, виходять на перше місце, в тому числі і поза межами кримінального судочинства. Мета і завдання прокурорської діяльності у зазначеному напрямку має як теоретичне, так і практичне значення. По-перше, ця діяльність визначає межі правозахисної діяльності прокурора любого рівня, а по-друге – виступає базисом організації його роботи у зазначених правовідносинах.

Водночас, слід зазначити, що повноваження прокурорів всіх рівнів із вищевказаного напрямку нормативно були загалом закріплені у відповідному Наказі Генерального прокурора України від 1 листопада 2012 року.

Ключові слова: права неповнолітніх, захист прав неповнолітніх, захист прокурором прав неповнолітніх, захист прокурором прав неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, захист прокурором прав.

Sukhonos V. V. Protection of the Protection of the Rights of Age-Views between the Terms of Criminal Judiciary: Problems of Object and Subject. The article examined the content

of the powers of the prosecutor for the protection of the rights and freedoms of minors outside the framework of criminal justice, the object and subject of his activity in this direction. Today, when the functions of the prosecutor fall dramatically, protecting children and preventing crimes committed by them, go to the first place, including outside the criminal justice system. The purpose and tasks of the prosecutor's office in this direction has both theoretical and practical significance. First, this activity determines the limits of human rights activities of the prosecutor of any level, and secondly - serves as the basis for organizing his work in these legal relationships.

At the same time, it should be noted that the powers of prosecutors of all levels from the aforementioned direction were regulated in general in the relevant Order of the Prosecutor General of Ukraine of November 1, 2012.

Keywords: juvenile rights, protection of minors' rights, protection by the prosecutor of juvenile rights, protection by the prosecutor of minors' rights outside the criminal justice system, protection by the prosecutor of rights.

Постановка проблеми. Сьогодні, як ніколи, за часи свого незалежного існування Україна опинилася в черговій точці біфуркації і від того, який шлях вона у подальшому вибере, залежить і її подальша доля. В наш час реформи проводяться частково, і, здебільшого, на словах. Владні структури не зацікавлені у їх своєчасному впровадженні. Єдиним внутрішнім чинником, який заважає проведенню реформ, на наш погляд, є корупція.

Саме вона не дозволяє нашій країні будувати європейську, демократичну і соціально-правову державу, як того передбачає Конституція України [11]. Незважаючи на те, що парламентом (Верховною Радою) України прийнято низку новітнього антикорупційного законодавства і створено декілька нових структур по боротьбі з корупцією, остання процвітає, а новостворені органи замість того, щоб координувати свою діяльність у боротьбі з корупцією, «воюють» між собою, порушують один проти одного кримінальні справи.

Крім того, якісному проведенню реформ заважає і махровий бюрократизм – хвороба державного апарату, яка є наслідком гіпертрофованої бюрократії, специфікою якої є «спеціалізований розподіл праці, чітка управлінська ієрархія, правила і стандарти, показники оцінки роботи, принципи найму, засновані на компетентності працівника» [13, с. 704].

І тут можна погодитися з В. Сухоносом (мол.), що, в умовах

сьогодення, коли в світі відбувається глобальна постіндустріальна революція, правила і стандарти бюрократії перестають працювати і дедалі набувають хворобливих рис [24].

Тобто, бюрократія перетворюється на бюрократизм, який, на відміну від корупції, майже не містить суб'єктивного чиннику, а тому практично не здатен бути подоланим виключно законодавчим способом, хоча і становить значну небезпеку у проведенні реформ, в тому числі – правової.

Реальним методом подолання корупції і бюрократизму, на мій погляд, є негайна зміна кадрового потенціалу у державних органах і в прокуратурі в цілому.

Робота в цьому напрямку ведеться, явно, без ентузіазму. Таким чином, активізація процесів інтеграції України до Європейського Союзу, неоднозначність поглядів на місце і роль прокуратури в процесі реформування системи органів державної влади, її функції і повноваження, в тому числі і поза межами кримінального судочинства, зокрема, у сфері охорони дитинства, потребують проведення, ґрунтовних наукових досліджень, в основі яких має бути аналіз як історичного минулого органів прокуратури України, так і досвіду зарубіжних країн у галузі законотворчої регламентації охорони неповнолітніх державними інституціями.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання реформування

органів прокуратури і позбавлення їх низки функціональних обов'язків, в т.ч. і нагляду за дотриманням прав неповнолітніх, були предметом дослідження багатьох науковців.

Як не прикро, ставлення до прокуратури у більшості з них було негативним. Прокуратуру вважали органом тоталітарної влади, а тому дехто пропонував взагалі такий орган ліквідувати. Тобто, історія повторилась. Так, під час революції в минулому столітті його скоротили нанівець, прощо видатний юрист того часу А. Коні писав: «Палко бажаючи скоріше розчистити для нових насаджень місце, що заросло бур'янами та напівживими деревами, зрубали дуб, що охороняв ліс» [10, с. 21].

В. Шишкін вважає, що прокуратуру взагалі слід віднести до судової влади, позбавивши її наглядових повноважень [35]. На таких позиціях залишилися М. Йоффе [8], М. Костицький [12], В. Погорілко [15] та ін. Проте на думку інших вітчизняних вчених, таких як Ю. Шемшученко [34], В. Тацій [29], М. Якимчук [36, с. 56] та багатьох інших, підпорядкування органів прокуратури судовій владі і повне позбавлення її наглядових повноважень несе велику шкоду державним інтересам. А що стосується дітей, то вони взагалі залишаються беззахисними [17]. Аналогічної позиції дотримується і автор цієї статті [25, с. 230–246].

Метою і завданням зазначеної статті є комплексний науковий аналіз особливостей діяльності органів прокуратури щодо визначення об'єкта предмета при захисті прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства і, як наслідок, визначення, вдосконалення та підвищення ефективності такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що відповідно до ст. 17 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року № 2402-III, кожна дитина, в тому числі й усиновлена, має право на одержання, в установленому законом порядку, в спадщину майна і грошових

коштів батьків чи одного з них у разі їхньої смерті, або визнання їх за рішенням суду померлими незалежно від місця проживання.

Цей же закон забезпечує право неповнолітніх на проживання в житлових умовах, що не завдають шкоди їх фізичному та розумовому розвитку. Також закон стоїть на боці захисту майнових прав дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, безпритульних і бездоглядних дітей, виконавців соціальної реабілітації. Крім цього на захист майнових прав неповнолітніх спрямовані норми цивільного кодексу України, сімейного кодексу України і низка законів України, наприклад, «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 року № 20/95-ВР; «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року № 2402 тощо. Від спроможності української влади забезпечити гідне дитинство своїм неповнолітнім громадянам безпосередньо залежить майбутнє незалежної України, її місце у глобалізованому світі [31].

Слід також зазначити, що захист прав неповнолітніх неодноразово був предметом обговорень не тільки у президента України, але й на засіданнях Верховної Ради України [22].

Природньо, що і наука не залишилась осторонь. Питання, які стосуються проблем забезпечення прав і свобод дітей, постійно досліджуються науковцями різних напрямків. Найближчими до предмета нашої статті є дисертації Г. Попова «Прокурорський нагляд за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх» [18] і О. Панчишиної «Захист прокурором майнових прав дітей» [14]. Автори проаналізували сутність прокурорського нагляду за додержанням законів, у тому числі й законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх з урахуванням специфіки такої діяльності. Тобто у цих працях визначено правові основи прокурорського нагляду, його завдання, повноваження, а також розкрито поняття та зміст організації роботи прокуратури в

зазначеній галузі. Проте проблемам захисту прокурором неповнолітніх поза межами кримінального судочинства уваги ними не приділялось.

Вважаємо, що визначення шляхів захисту прокурором неповнолітніх поза межами кримінального судочинства неможливе без урахування історичного досвіду повноважень та компетенції прокурора у цій сфері на різних етапах розвитку суспільства [28, с. 33–34].

Ще в сивій давнині імператор Юстиніан у IV Титулі Кн. IV щодо угод майнового характеру, які стосуються неповнолітніх, зобов'язав опікунів слідкувати за законністю їх проведення [5, с. 453]. Разом з цим, аналіз доктринальних положень та історичних документів дають підстави стверджувати, що роль прокуратури, її повноваження щодо захисту прав неповнолітніх періодично змінювались, залежно від розвитку соціально-економічних формацій в державі.

Водночас, слід мати на увазі, що представницькі повноваження прокурора у сфері захисту прав неповнолітніх були нормативно закріплені лише після судової реформи 1864 р., проведеної Олександром II в Російській імперії, куди на той час входила й Україна. Тільки після судової реформи і прийняття Статуту цивільного судочинства неповнолітні становляться особливим суб'єктом права на захист з боку органів прокуратури [26, с. 16–61].

Аналогічним було становище й за радянських часів [27, с. 8–57, 128–201]. При цьому закономірне питання про момент звернення прокуратурою своєї уваги на проблеми захисту неповнолітніх поза межами кримінального судочинства потребує своєї конкретизації.

На наш погляд, це трапилось у 1923 р., коли Рада новоствореної неурядової організації «Міжнародний союз порятунку дітей»

(«SavetheChildrenInternationalUnion») прийняла декларацію про права дитини, відому під назвою Женевська декларація, яка була схвалена у 1924 р. П'ятою Асамблеєю Ліги Націй. Ця декларація є

також першим міжнародним затвердженням права на харчування. Тобто вона прямо визначала, що голодні діти мають бути нагодовані [1, с. 28].

Подальший розвиток СРСР свідчить, що у зв'язку з революцією, громадянською і II Світовою війнами в суспільстві виникла велика проблема дитячої безпритульності і, як наслідок, злочинності. 22 березня 1935 р. Прокуратурою СРСР було прийнято Рішення про створення на місцях спеціалізованих прокуратур у справах неповнолітніх. 16 січня 1944 р. Рада Народних Комісарів СРСР прийняла постанову № 56 щодо створення при прокуратурі СРСР групи у справах неповнолітніх і наділило її функцією нагляду за дотриманням законів у боротьбі з дитячою бездоглядністю [2, с. 46], а прийнята 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН загальна декларація прав людини стала основоположним документом щодо захисту неповнолітніх [6].

Проте, на рівні спеціальних законодавчих актів СРСР, захист прокурором прав і свобод неповнолітніх окремо не регламентувався. Лише у квітні 1986 р. постановою Президії Верховної Ради СРСР вище згадану групу по захисту прав і свобод дітей було реорганізовано у відділ і до обов'язків прокурорів поза межами кримінального судочинства були віднині додані:

- нагляд за виконанням законності в колоніях;
- нагляд за комісією з влаштування дітей, які залишилися без батьків;
- боротьба з крадіжками та іншими злочинами у дитячих установах;
- нагляд за виконанням органами міліції нормативних актів про вилучення з вулиці безпритульних і бездоглядних дітей та їх влаштування до дитячих установ [17, с. 8].

Були також прийняті й інші нормативно-правові міжнародні акти, в тому числі щодо закріплення стандартів з прав дитини, які сприяли розширенню у

наступні роки предмета і меж прокурорського нагляду у сфері захисту прав і свобод неповнолітніх.

Безпосередньо в Україні відповідальна діяльність прокурора щодо захисту прав і свобод неповнолітніх починається після проголошення незалежності (24 серпня 1990 р.) та прийняття Закону України «Про прокуратуру» (5 листопада 1991 р.), яким створювалася єдина система органів прокуратури України. Свою діяльність щодо захисту прав неповнолітніх прокурори проводили дотримуючись вимог міжнародних договорів, конвенцій та інших нормативно-правових актів. Першим кроком до цього стала ратифікація 27 лютого 1998 р. Постановою Верховної Ради України Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р., у ст. 3 якої визначено, що держави – учасниці в усіх діях щодо дітей першочергову увагу приділяють якнайкращому забезпеченню їх інтересів [9]. У Законі України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III охорону дитинства визнано стратегічним загальнонаціональним предметом і, з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток тощо, встановлено основні засади державної політики у цій сфері [20]. Безпосередня, особлива увага забезпеченню прав дітей завжди приділялась на рівні відомчих актів Генеральної Прокуратури України.

Проведений автором аналіз наказів Генеральної Прокуратури України і діяльності прокурорів з їх виконання щодо захисту прав і свобод дітей на території України, дозволяє зробити висновок, що виділенню захисту прокурором прав і свобод неповнолітніх у різних галузях в окремий комплексний напрямок прокурорської діяльності сприяє вже сформований правовий механізм міжнародного захисту прав дітей [23]. Проте, і в наш час, коли діяльність прокуратури активно реформується, триває процес пошуку найбільш

оптимальної моделі ефективного забезпечення прав і свобод неповнолітніх, у тому числі й поза межами кримінального судочинства.

Визначення сутності діяльності прокурора з цього напрямку передбачає не що інше, як дослідження змісту її елементів, тобто суб'єкта, предмета, мети (цілі), засобу і результату [32, с. 112].

І тут слід особливо загострити увагу на тому, що центральним елементом змісту, котрий дозволяє виокремити захист прокурором прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства від інших напрямків прокурорської діяльності, є об'єкт, поняття якого також потребує свого визначення, адже раніше це питання в юридичній літературі не розглядалося. На нього звернули увагу лише після видання Генеральним прокурором України наказу від 1 листопада 2012 р. за № 16гн, який дав можливість розглядати захист прокурором прав неповнолітніх не взагалі, а окремо поза межами кримінального судочинства (провадження). Першою обґрунтованою працею з цього напрямку була кандидатська дисертація К. Годуєвої (К. Грейдіної) [4].

Проаналізувавши всі позиції науковців щодо визначення об'єкту захисту неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, можна констатувати, що: по-перше – це врегульовані законами конкретні сфери суспільних відносин, що виникають при здійсненні прокурором зазначеної функції; по-друге – це суб'єкти прокурорсько-наглядових правовідносин, тобто вони виникають між прокурором і органами державної влади та місцевого самоврядування в процесі здійснення прокурором зазначеної функції; і по-третє – це правовідносини, що виникають між посадовими особами і органами державної влади під час виконання вимог прокурора до точної вимоги закону.

Проте, як не парадоксально, жодна із запропонованих дефініцій не відображає сутності діяльності прокурора у зазначених правовідносинах як захисної, а

тому і не може бути застосована до визначення об'єкта з піднятого питання. Тут автор, частково з невеликим уточненням, поділяє думку К. Грейдіної, що об'єктом прокурорського захисту прав і свобод неповнолітніх є їх певне благо, яке існує поза межами кримінального судочинства, охороняється законом, що зобов'язує прокурора виконати наглядову функцію. Водночас, слід зауважити, що об'єкт, за своїм сенсом, тісно пов'язаний з поняттям категорії «предмет», під яким у філософії розуміють зафіксовані у досвіді та включені у процес практичної діяльності сторони, властивості й зв'язки об'єктів. Виходячи з цього, можна стверджувати, що у нашому випадку предметом є знання про об'єкт, які визначаються за допомогою характеристик.

Так, якщо певні особи завдають шкоди неповнолітньому, але в їхніх діях нема складу злочину, то тут повинен вступати прокурор, щоб відновити порушене благо поза межами кримінального судочинства. Виходячи з цього можна стверджувати, що предметом діяльності прокурора щодо захисту прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства є те суспільне благо, якому в наслідок протиправного діяння, з урахуванням, що в діях суб'єкту нема складу злочину, завдано шкоду.

Практично такий самий висновок можна зробити, проаналізувавши наказ Генерального прокурора України «Про організацію діяльності органів прокуратури України щодо захисту прав і свобод дітей» від 1 листопада 2012 р. № 16гн [19].

Водночас слід зазначити, що при дослідженні об'єкта діяльності прокурора щодо захисту прав і свобод дітей, дитини, неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, необхідно звертатися до категорії захисту прав і свобод людини, оскільки ці категорії співвідносяться між собою не лише як частина і ціле, а й як родове та видове.

Проаналізувавши погляди вчених щодо визначення прав і свобод людини,

можна з певністю констатувати, що вони тісно пов'язані з правами та свободами неповнолітніх, тому що обидва поняття законодавчо закріплені і гарантовані державою, і особа сама повинна усвідомлювати: вчиняти їй певні дії або ні.

Проте питання характеристики прав і свобод людини, дитини, дітей, неповнолітніх (такі визначення зустрічаються в законах і інших нормативних актах) усе ще потребує свого надолуження.

На нашу думку, в таких ситуаціях необхідно виходити із розуміння категорії змісту, як філософської категорії. Тому що зміст – це впорядкована сукупність елементів і процесів, яку утворює предмет чи явище. І тут слід погодитись з думкою І. Венедиктової, що деякі приватні інтереси відіграють важливу роль у житті суспільства і держави, а тому підлягають охороні з боку держави [3, с. 118]. Якщо і ми звернемось до Цивільного кодексу України, то побачимо, що в його нормах закріплені гарантії обов'язкової частки у спадщині для малолітніх, неповнолітніх, повнолітніх непрацевдатних дітей спадкодавця тощо (ст. 1241, 1268, 1222, 1298 ЦК України) [33].

Закріплення таких приватних інтересів у законі трансформує їх у публічні інтереси, котрі являють собою офіційно визнаний державою і «забезпечений правом інтерес суспільної спільноти, задоволення якої слугує пріоритетною умовою і гарантією її існування і розвитку» [30].

Крім того, прокурору при визначенні об'єкта своєї діяльності слід також звернути увагу на співвідношення інтересів держави та прав і свобод неповнолітніх дітей. І тут слід визнати зауваження І. Покровського, який вважає, що права будь якого індивіда обмежені інтересами суспільства [16, с. 311], а тому й діяльність прокурора щодо визначення об'єкта інколи викликає труднощі.

Автор цієї статті не поділяє означеної думки і вважає, що права індивіда, в тому числі дитини, дітей, неповнолітнього є юридично закріпленим результатом

розвитку суспільства на конкретному історичному етапі, тобто вони не обмежені інтересами суспільства, а навпаки, зумовлені його інтересами, тому прокурору, виконуючи функцію захисту прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, слід дотримуватись букви закону і пам'ятати, що у демократичному суспільстві, яке розбудовує Україна, на відміну від тоталітарного, інтереси держави не можуть перебувати в антагоністичній суперечності з правами і свободами її громадян, хоча їх і не можна ототожнювати.

Тим самим прокурор, спрямовуючи свою діяльність на відновлення порушених прав неповнолітніх, одночасно захищає й інтереси держави. Проте, це не дозволяє стверджувати, що об'єктом діяльності прокурора щодо захисту неповнолітніх поза межами кримінального судочинства є інтереси держави. Вважаю, що така обставина вказує лише на існування додаткового (інтереси держави), порівняно з основним (права і свободи неповнолітніх) об'єктом захисту. На такій позиції стоїть і Консультативна Рада прокурорів Європи [21].

Слід зазначити, що права і свободи дитини відрізняються від прав і свобод дорослої людини, а тому їх можна поділити за двома критеріями: а) у кримінальній сфері і б) поза кримінальним провадженням.

Щоб визначити межі діяльності прокурора по захисту неповнолітніх поза межами кримінального судочинства, слід звернутися до Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 р., Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р., Закону України № 2402-III «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. та деяких інших нормативних актів, в яких прямо закріплені об'єкти (права дитини), що можуть бути порушені незаконним посяганням.

Аналіз зазначених документів дає право поділити права дитини на п'ять груп, а саме:

- громадські (особисті) – це право на життя (ст. 6 Конвенції) та охорону

здоров'я (ст. 6 Закону), право на ім'я, національність (ст. 7 Конвенції), громадянство (ст. 7 Закону) тощо;

- політичні: свобода думки (ст. 12 Конвенції і ст. 9 Закону), свобода вираження (ст. 13 Конвенції), вільний доступ до інформації (ст. 17 Конвенції і ст. 9 Закону) тощо;

- економічні: право на майно (ст. 17 Закону), право на житло (ст. 18 Закону), право на працю (ст. 21 Закону);

- соціальні: право на охорону здоров'я та соціальні безпеки (ст. 24 і 26 Конвенції);

- культурні: право на освіту, відпочинок тощо (ст. 28, 29 і 31 Конвенції; ст. 19 і 20 Закону).

Що стосується права на достатній життєвий рівень, то його одночасно можна віднести до економічних, соціальних і культурних прав (ст. 4 Конвенції і ст. 8 Закону).

Водночас слід звернути увагу й на недолік, якого припустився Генеральний прокурор при виданні наказу № 16гн. Так, п. 1 цього наказу передбачає, що прокурорському захисту підлягають тільки особисті та соціально-економічні права дітей. Така постановка питання, виходячи з аналізу вищезгаданих нормативних актів, прямо звужує саму суть діяльності прокуратури у визначеному напрямку. Виходячи з буквального тлумачення норми п. 1 галузевого наказу № 16гн, його виконання не є основним завданням прокуратури. Таку позицію вважаємо неправильною, оскільки, згідно ст. 53 Основного закону України, право на освіту є конституційним правом кожного громадянина нашої держави, яка зобов'язана забезпечити доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної і вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах тощо. Факт порушення права на освіту в Україні підтверджується і інформацією Генеральної прокуратури України, наданій Адміністрації Президента України, де прямо вказано, що в Україні встановлено факт розповсюдження порушень прав

дітей на безоплатну освіту, стипендії студентам своєчасно не видаються [7].

Тому вважаю, щоп. 1 наказу № 16гн, після слів «особистих та соціально-економічних», слід було б доповнити словами «культурних та інших прав», що дозволило б прокурору розширити свою діяльність щодо захисту прав і свобод неповнолітніх, тобто охопити увесь комплекс прав неповнолітніх.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє нам визначити, що під об'єктом діяльності прокурора щодо захисту прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального провадження слід розуміти конкретизовану легітимну соціальну, економічну, культурну або іншу можливість та суб'єктивну потребу чи інтерес, які зумовлені особливостями фізичного, психологічного й розумового розвитку неповнолітньої дитини, що

визначаються та здійснюються у певний проміжок життя до досягнення повноліття (18 років), виходять із принципів природного права загальнолюдських цінностей, визнаних у національному законодавстві і міжнародному праві, гарантується Конституцією України, міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України, а також іншими нормативними актами, котрі зазнали порушення внаслідок протиправного діяння та можуть бути відновлені в наслідок втручання прокурора.

При цьому слід пам'ятати, що предметом діяльності прокурора щодо захисту прав і свобод неповнолітніх поза межами кримінального судочинства буде тільки та порушена можливість і потреба, на захист якої спрямована діяльність прокурора у цій сфері.

Література:

1. Ван Б'юрен Дж. Міжнародне право в галузі прав людини / Джеральдіна Ван Б'юрен ; наук. ред. М. О. Баймурадов ; [пер. з англ. Г. Є. Краснокудський]. – Одеса : АД БАХВА, 2006. – 524 с.
2. Величко О. И. Прокурорский надзор за исполнением подразделениями по делам несовершеннолетних органов внутренних дел законодательства о профилактике безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних : учебное пособие / О. И. Величко – М. : Акад. Ген. прокуратуры РФ, 2008. – 83 с.
3. Венедиктова И. В. Охраняемый законом интерес в гражданском праве : монография / Ирина Валентиновна Венедиктова. – Харьков : Точка, 2012. – 508 с.
4. Годуєва К. І. Захист прокурором прав і свобод дітей поза межами кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Ксенія Ігорівна Годуєва. – К., 2014. – 200 с.
5. Дигесты Юстиниана : в 8 т. / [пер. с лат. Л. Л. Кофанов, А. Л. Смышляев, А. В. Щеголев и др. ; редкол.: Е. А. Суханов (председатель), В. А. Савельев, В. А. Томсинов и др.]. – М. : Статут, 2002–2006. – Т. 1: Книги I–IV / [отв. ред. Л. Л. Кофанов]. – 2002. – 584 с.
6. Загальна декларація прав людини : резолюція 217 А (III) Генасамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/aws/show/995-015/>
7. Інформація голові Адміністрації Президента України щодо стану захисту прав і свобод дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/ddit.html?m=publications&t=cat&id=114339>.
8. Йоффе М. Чи займе прокуратура належне місце в системі державної влади? / М. Йоффе // Право України. – 1995. – № 8. – С. 25–27.
9. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/aws/show/995-021/>
10. Кони А. Ф. Дмитрий Александрович Ровинский / Анатолий Федорович Кони // Кони А. Ф. Собрание сочинений : в 8 т. / А. Ф. Кони ; [под общ. ред. В. Г. Базанова, Л. Н. Смирнова и

- К. И. Чуковского]. – М. : Юридическая литература, 1966–1969. – Т. 5: Очерки биографического характера. – 1968. – С. 5–110.
11. Конституція України : за станом на 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
12. Костицький М. Судова влада: світовий досвід і принципи судової реформи в Україні / Михайло Костицький // Суди в Україні (Збірник матеріалів та нормативно-правових актів до семінару з питань створення і повноважень спеціалізованих судів / За редакцією В. В. Медведчука та М. В. Костицького. – Івано-Франківськ : ЛІК, 1999. – С. 5–12.
13. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; [пер. с англ. А. К. Кушниренко и др.]. – М. : Дело, 1997. – 704 с.
14. Панчишина О. О. Захист прокурором майнових прав дітей : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Оксана Олександрівна Панчишина. – К., 2015. – 200 с.
15. Погорілко В. Правова система України – стан та перспективи розвитку / В. Погорілко, М. Малишко // Віче. – 1993. – № 9. – С. 21–34.
16. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / Иосиф Алексеевич Покровский. – М. : Статут, 1998. – 353 с. – (Серия «Классика российской цивилистики»).
17. Попов Г. В. Діяльність органів прокуратури у сфері захисту прав дітей : монографія / Г. В. Попов ; [наук. ред. М. К. Якимчук]. – К. : Алерта, 2012. – 168 с. – (Серія «Бібліотека прокурора»).
18. Попов Г. В. Прокурорський нагляд за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Георгій Володимирович Попов. – К., 2011. – 241 с.
19. Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей : Наказ Генерального прокурора України № 16гн від 1 листопада 2012 р. [Електронний ресурс] / ЛІГА: ЗАКОН. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP12033.html
20. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua//aws/show/2402-14/>
21. Прокуратура та ювенальна юстиція (Єреванська декларація): висновок № 5 Консультативної ради європейських прокурорів від 19–21 жовтня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/cmo.html?m=publications&t=rec&id=101556>.
22. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист» : Схвалено Постановою Верховної Ради України від 22 лютого 2017 року № 1906-VIII [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-19>
23. Сухонос В. В. Діяльність органів прокуратури по захисту прав і свобод дітей в умовах Європейської інтеграції: погляд в майбутнє / Віктор Володимирович Сухонос // Правові горизонти / Legalhorizons. – 2007. – № 3 (16). – С. 148–157.
24. Сухонос В. В. Креативна корпорація в державному механізмі: історико-правовий контекст / Володимир Вікторович Сухонос // Правові горизонти / Legalhorizons. – 2016. – № 1 (14). – С. 16–23.
25. Сухонос В. В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність : [монографія] / Віктор Володимирович Сухонос ; [наук. ред. Ю. С. Шемшученко]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 348 с.
26. Сухонос В. В. Прокуратура в державному механізмі російської імперії після судової реформи 1864 року : [монографія] / Віктор Володимирович Сухонос ; [наук. ред. Ю. С. Шемшученко]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2012. – 104 с.
27. Сухонос В. В. Прокуратура в системі державних органів України: теоретичний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку : [монографія] / Віктор Володимирович Сухонос ; [наук. ред. Ю. С. Шемшученко]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 448 с.

28. Сухонос В. В. Прокурор на захисті прав неповнолітніх. Погляд в минуле / Віктор Володимирович Сухонос // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 12. – С. 33–43.
29. Тацій В. Я. Роль і місце прокуратури в системі правоохоронних органів України / В. Я. Тацій // Проблеми розвитку прокуратури України в умовах становлення демократичної правової держави : Матеріали наук.-практ. конф. – К. : Ген. прокуратура України, 1996. – С. 20–22.
30. Тихомиров Ю. А. Публичное право: падение и взлеты / Ю. А. Тихомиров // Государство и право. – 1996. – № 1. – С. 3–12.
31. Українське суспільство чекає від влади рішучих кроків щодо реального забезпечення прав дитини : Виступ Глави держави на Всеукраїнській нараді з питань захисту прав дитини 25 листопада 2011 року [Електронний ресурс] / Сторожинецька районна державна адміністрація. Офіційний сайт (27.10.2011). – Режим доступу : <http://storozhineckarda.gov.ua/novyny/vystup-hlavy-derzhavy-na-vseukrajinskij-naradi-z-pytan-zahystu-prav-dytyny-ukrajinske-suspilstvo-chekaje-vid-vlady-rishuchyh-kroktiv-schodo-realnoho-zabezpechennya-prav-dytyny-prezydent/2754.html>
32. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К. : Головна редакція УРЕ, 1973. – 599 с.
33. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
34. Шемшученко Ю. С. Теоретичні засади прокурорського нагляду на сучасному етапі / Ю. С. Шемшученко // Проблеми розвитку прокуратури України в умовах становлення демократичної правової держави : Матеріали наук.-практ. конф. – К. : Ген. прокуратура України, 1996. – С. 15–19.
35. Шишкін В. І. Прокуратура і правосуддя в суверенній Україні / Віктор Іванович Шишкін // Право України. – 1992. – № 1. – С. 5–7.
36. Якимчук М. К. Проблеми управління в органах прокуратури України. Теорія і практика: [монографія] / Микола Костянтинович Якимчук. – К : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 440 с.